

особисто вважав найбільш показовими, відмовляючи в демонстрації інших визначних подій. Часто не пояснював факти, які суперечили його поглядам. Наприклад, коли стверджував, що Богдан Хмельницький ненавидів москвинів за дикість [4, с. 242], то не пояснював, чому гетьман підписав 1654 року угоду саме з московським царем, а не з тим же турецьким султаном, тощо.

Підсумовуючи все викладене вище, можна сказати, що Юрій Липа творить картину історії України на основі трьох концептів: первнів, лідерів та обставин. Якщо, на його думку, лідери за певних обставин здійснили вчинок у відповідності до первня, то історія продовжує свій органічний хід. Якщо ні – то найчастіше відбувається захоплення одної країни іншою, перехід до неорганічної епохи. В якій, власне, перебуває Україна 1940-х.

Якщо послуговуватися термінологією проф. Забужко, то Юрій Липа користувався в створенні своєї моделі історії принципами поліфонічності. Особливість такої моделі полягає в сприйнятті історії як сукупності потенційних можливостей. Це означає, що публіцист відійшов від концепції історії як «мертвої лінійної протягності, призначеної ... слугувати унаочненню певної теоретичної концепції» [1, с. 42], а визнав за істинну гіпотезу, що історія, описана людьми, є неповною, бо випускає факти, не підмічені людською свідомістю: «... тому що кожен із цих (історичних – О.К.) фактів міг не відбутися, або мати цілком відмінне значення для інших, наступних подій, кожний із цих фактів постав унаслідок діяльності певного історичного суб'єкта, котрий міг діяти інакше» [1, с. 42].

Окрім використання принципів поліфонічності, вважаємо, що Юрій Липа також використовував історію культури як опозицію лінійній історії, чим можна пояснити ахронний підхід у формуванні історіософських ідей та їх аргументації. Публіцист не показує становлення України послідовно, від античності до Нового часу (хоча в першому розділі «Призначення України» простежується чітка послідовність, створена на основі лінійної історії), а використовує в підходящий момент той чи інший факт на підтвердження думки. Лінійна історія є фоном, допоміжним елементом створення викладу. Основним елементом натомість є моменти зростання чи занепаду національного духу, що призводить до зміни культурного простору та ціннісних орієнтирів суб'єктів нарації. Через цю призму Юрій Липа дивиться на українську націю, ігноруючи факти, які стали переломними в історії лінійній, але ніяк не відбилися, на думку публіциста, в історії культури. І це дозволяє публіцистові з впевненістю говорити про незмінність національних цінностей українців під тривалим зовнішнім тиском, внутрішнім розколом, тощо.

Важливу роль в картині історії відіграє й детермінізм історії. Це можна побачити хоча б з назви книги «Призначення України», яка символізує, що в Україні як політичної системи та древньої нації є кінцева мета розвитку. І всупереч складним історичним обставинам, Україна буде такою, якою її бачить публіцист. В цьому детермінізмі криється ще один аргумент ахронності нарації – час не впливає на призначення України і не змінить ту роль, яку Юрій Липа на неї покладає. Час просто вирішує, наскільки близьким чи далеким є виконання цієї ролі.

#### Список використаних джерел

1. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст : франківський період / О. Забужко. – К. : Факт, 2006. – 156 с.
2. Кушнір. О. Ю. Ідеї визволення України в публіцистиці Юрія Липи / О. Ю. Кушнір. // Наукові записки Інституту журналістики. – 2007. – Т. 26. – С. 113-117.
3. Кушнір. О. Ю. Тематика ранньої публіцистики Юрія Липи / О. Ю. Кушнір. // Інформаційна освіта та професійно-комунікаційні технології XXI ст. : зб. Матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – С. 194-198.
4. Липа Ю. Призначення України / Ю. Липа. – К. : Фондація імені О. Ольжича, 1997. – 270 с. – (Першотвір).
5. Липа Ю. Розподіл Росії / Ю. Липа. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 1995. – 150 с. – (Першотвір).
6. Липа Ю. Чорноморська доктрина / Ю. Липа. – Одеса : Український Чорноморський Інститут. – Ч 13. – 1942. – 157 с. – (Першотвір).
7. Рудницький С. Л. Чому ми хочемо самостійної України? / С. Л. Рудницький. – [упор., передмова О. І. Шаблія]. – Львів : Світ, 1994. – 416 с.

This article contains an attempt to find out, describe and explain Yuriy Lyba's specific views on Ukrainian history, that he created in his «All Ukrainian trilogy» (in books «Destination of Ukraine», «Distribution of Russia», «Black Sea doctrine»). In the basis of describing Ukrainian history layed concepts of the leader, perven and historical circumstances.

**Keywords:** history, concept, periodization, «All Ukrainian trilogy», Yuriy Lyba, perven, leader

УДК 008:82-3ЛИПА

Шинко О. Г.

Одеська державна академія холоду

#### ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ЛИПИ У 1917 РОЦІ

У статті аналізується публіцистична діяльність Івана Липи на матеріалах часопису «Українське слово». Висвітлюється основна тематика публікацій, які стали відображенням динамічного громадсько-політичного життя міста Одеси і всієї України.

**Ключові слова:** український рух, українське питання, організація, автономія, федерація, централізація, вибори, Національний фонд, «Самостійна Україна».

У 1917 році український рух в Одесі був репрезентований Українським керівничим комітетом (УКК) та Одеською Українською Військовою Радою (ОУВР). Активну участь в діяльності цих організацій брав й відомий у

місті громадський та політичний І. Липа. Цілі та завдання українського руху в Одесі та організаційне його становлення висвітлювались на сторінках часопису «Українське слово» (побачило світ 11 номерів протягом березня-вересня 1917 року), співредактором та активним дописувачем якого був І. Липа. Цей рух посідав важливе місце в політичному житті України того часу, тому всебічне його дослідження має велике наукове та практичне значення.

Громадсько-політична, видавнича та літературна діяльність І. Липи знайшла своє відображення в наукових дослідженнях останнього часу [1], проте його публіцистична діяльність, в тому числі такого динамічного періоду як 1917 рік, досліджена не в повній мірі. Тому метою даної статті є висвітлення основної тематики публікацій І. Липи, які стали відображенням насиченого громадського-політичного життя міста Одеси і всієї України.

Уже в першому номері часопису «Українське слово», який побачив світ 23 березня 1917 р., І. Липа закликав українських селян, солдатів, робітників організуватися в українські партії, спілки, товариства задля «щільковитого визволення України від темних, ворожих сил» [2]. На його переконання Україна повинна бути не тільки вільною, а й автономною. Ось для цього й треба організуватися, тому що автономія буде творитись Установчими зборами, а для цього до них треба обрати тих людей, які добре знають «і нашу історію, і наше сучасне життя». Крім цього треба буде обрати Крайову Раду (Сойм), призначенням якої буде прийняття законів для української автономії. Таким чином, І. Липа чітко сформулював політичну програму діяльності для української громади міста. В цьому ж номері він опублікував статтю присвячену Українській Центральній Раді, у якій коротко виклав історію діяльності громадських організацій в Україні та виклав основні завдання, які покликана була вирішити ця організація.

У другому номері цього часопису за 10 квітня І. Липа продовжив і розвинув тему об'єднання українських сил міста і всієї України. Цей матеріал під назвою-закликом «Український народе!» він помістив під рубрикою «Хай живе вільна Україна!». Глибоку стурбованість і занепокоєння у автора викликав той факт, що тільки-но український народ вдихнув ковток свободи після століть сну і темряви, як йому знову починають нав'язувати свою волю різні «московські організації», які обіцяють «різні вольності». Та при цьому вони не дадуть найголовнішого – «права самостійно володіти своєю землею, великою Україною», – застерігав І. Липа. Навпаки, співпраця з ними призведе до втрати і землі, і волі, а тому автор закликав прислухатися тільки до своїх «освічених братів, що бажають добра та самостійного життя» своєму народові. «Вони пишуть книги на твоїй мові, видають газети твоєю мовою, говорять скрізь твоєю мовою. Вони вийшли з твоїх убогих сіл – це твоя кров і твоє тіло», – такими словами звершив свою публікацію автор [3].

Наскільки актуальним й болочним було це питання засвідчила й наступна публікація І. Липи «На кого нам надіятись?» у четвертому числі часопису за травень місяць. Автор нагадав, що за старого ладу всі прошарки російського суспільства «спочивали на лаврах «общеруської культури», не визнаючи сам факт існування українського народу, а царська влада «порядкувала Україною без відома її народу». Але виявляється й за нового ладу ніхто не збирається відмовлятися від централізації. Гасло автономії України викликає шалений спротив навіть з боку російських демократичних організацій. За таких умов чи не доречно поставити на порядок денний гасло «Самостійна Україна» – з такою пропозицією звернувся до читацької аудиторії І. Липа. Хоч далі автор зазначив, що це не означає відокремлення від федеративної Росії, але зрозуміло, що саме такий шлях, на його думку, міг би вирішити українське питання. Тим більше, що й поляки почали зазіхати на українські землі, саме тоді опублікувавши карту майбутньої Польської держави.

Щоб досягти бажаної мети автор в черговий раз закликав гуртуватися тільки в українські партії та спілки, опиратися на власну духовну й фізичну силу, опорою якої є українська армія, згуртовані робітники й селяни, а вінцем Українська Центральна Рада [4]. До речі, пізніше в своїй праці «Відродження нації» В. Винниченко теж чимало уваги приділив даній проблематиці.

Звичайно, не міг не відгукнутися І. Липа й на заклик Центральної Ради збирати кошти до Національного фонду. В цьому заході він побачив початок реального життя нації, тому що тільки власна скарбниця, власні фінанси можуть наповнити змістом гасло автономії. Він нагадав, що в попередні часи багато хто з українців жертвував своїм життям заради свободи, а нинішнім поколінням випала щаслива нагода своєю працею творити своє майбутнє. Тому щирим був його заклик віддати «молодій, свіжій Україні з охотою, з любов'ю до неї свій ододенний заробіток» [5].

Логічним був і його заклик до видавництва і часописів надати безоплатно у розпорядження Центральної Ради по 100 примірників своїх видань для народного вжитку, а по суті для розповсюдження у селах і окопах. Це було викликано його стурбованістю тим, що в багатьох селах ще й не бачили нового друкованого українського слова, а значить селяни були позбавлені можливості задовольнити свої духовні потреби, слідкувати за швидкою зміною політичної ситуації. До всього, ці примірники могли б слугувати своєрідним внеском до Національного фонду. Причому він не тільки висловив таке побажання, а й заявив про готовність «Українського слова» першим розпочати таку акцію [6].

Відгукнувся І. Липа й на події на фронті. У невдалому наступі, прориві фронту, втечі солдат з позицій він побачив початок розпаду держави. Неминучим наслідком цих процесів стане контрреволюція, тому що анархія і контрреволюція – це синоніми, попереджав автор статті. Вихід з цієї ситуації він вбачив у широкій організації народних мас згідно національного й територіального принципу.

Зокрема в Україні потрібно запровадити повну владу Центральної Ради, бо інакше реакція неминуча. Час тепер зрозуміти, переконував автор, що для великої частини держави – для України – єдиним виходом є завершення

організації українського народу і остаточно проведене формування українського війська. Тому що в умовах, що склалися, ні про яку демократію говорити не доводиться, а диктатура завжди опирається на силу. Тому створення українського війська є запорукою недопущення диктатури, встановлення якої поховає сподівання українців на свою державу. «Коли нові міністри не стануть на цю стежку, коли ще буде зроблено 2-3 помилки, то розвал неминучий», – такий невтішний висновок робив І. Липа [7].

У травні місяці на основі нового виборчого закону в Одесі було оголошено про початок підготовки до виборів до Міської думи. І. Липа гаряче підтримав цей закон, згідно якого «кожна нація, кожна партія матиме своє представництво відповідно до її сил», а значить перемога на виборах буде за тією нацією або партією, яка «найчисельніша та найсильніша».

В наступних випусках часопису він продовжував розглядати ті чи інші аспекти виборчого процесу. Так, зокрема, він наголосив на важливості того, щоб кожен українець «виразно зазначив свою українську національність», відповідаючи на запитання анкети, що він саме «Українець», а не «малорос», чи тим більше ганебне «хахол». Це було важливим ще й тому, що цей матеріал мав лягти в основу побажань та вимог української нації щодо школи з українською мовою викладання, заснування бібліотек та різного роду просвітніх та культурних закладів.

В наступній публікації він розвинув тезу про те, що вибори дають шанс Одесі, де українці складають лише третину населення, «набути нормального для неї народного обличчя», як це вже трапилось в історії з такими містами як Прага, Белград чи Софія. На переконання автора ці вибори мали покласти першу цеглинку у побудову демократичної Одеси, а для українців міста мають стати першим іспитом. «Коли ми, партійні й безпартійні, складемо цей іспит добре, то вже всякі інші вибори, наприклад, до Установчих зборів, будуть для нас легші», – резюмував І. Липа [8].

З особливим боєм відгукнувся І. Липа на появу «Тимчасової інструкції...», яка обмежувала територію України. Положення цього документу, який «роздирав тіло України на дві частини», він розцінював не інакше як «встромлення ножа в спину українській революції». Такий стан речей нервує українців, забирає в них віру в творчі сили російського уряду і в його державний розум, – констатував автор. З цього він робить висновок, що українцям з такими політиками «не по дорозі». В той же час він демонструє законслухняність, наголошуючи, що Генеральний секретаріат має погодитися з цим поділом, тому що сам тепер є частиною влади, але при цьому запевняє, що український народ ніколи з цим не погодиться.

Що стосується Центральної Ради, то, на думку автора статті, вона повинна «йти своєю дорогою, якою вона йшла й до згоди з російським урядом». Цей постулат він вивів з того факту, що цього вимагає саме життя, бо життя вже пішло цією дорогою, бо воно творилося й творитиметься не після вказівок з Петрограду, «а після волі українського народу» [9]. До речі, цей матеріал до болі нагадує сьогодення, але й висновки І. Липи є дуже показовими.

До публіцистичної діяльності батька долучився й син – Юрій Липа, – який в двох номерах часопису опублікував матеріал під назвою «Січ», де коротко виклав історію пластунського руху в Англії, Чехії та на Галичині. Особливо цінною є та частина публікації, де він описує становлення та розвиток культурно-військової організації «Одеська Січ» [10].

Крім «Українського слова» І. Липа активно публікувався в російськомовних виданнях Одеси, а пізніше в часописі «Рідний курінь». Цей аспект його діяльності також потребує свого дослідження.

Таким чином, Іван Липа своїми публікаціями в часописі «Українське слово» відгукувався на актуальні й злободенні теми суспільно-політичного життя Одеси в перші місяці революції. Він проявив себе талановитим публіцистом, дохідливо, з великим літературним хистом описував найскладніші перипетії політичного життя того часу. Його щире слово проникало в серця співгромадян, свідченням чому слугує зростання сили українського руху в цей період. На жаль, його публіцистика є актуальною й сьогодні. Чи не кожен його публікацію того часу можна накласти на сучасну ситуацію в місті.

#### Список використаних джерел

1. Ананченко Тетяна. Жертовний чин великих українців (Іван та Юрій Липи) // Четверті Липівські читання: Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К., 2009. – С. 184-197; Мейзерська Тетяна. Жанрово-стильові особливості збірки Івана Липи «Тринадцять притч» // Там само. – С. 23-28; Шишко О. Г. До історії українського руху в Одесі: березень 1917 року // Записки історичного факультету. – Одеса, 2003. – Вип. 13. – С. 95-105.
2. Липа І. Організуйтесь! // Українське слово. – 1917. – 23 березня. – Ч. 1.
3. Українське слово. – 1917. – 10 квітня. – Ч. 2.
4. Українське слово. – 1917. – Травень. – Ч. 4.
5. Липа І. Українці! // Українське слово. – 1917. – Травень. – Ч. 5.
6. Його ж. Для народного вжитку // Українське слово. – 1917. – Червень. – Ч. 6.
7. Його ж. Руїна // Українське слово. – 1917. – Липень. – Ч. 8.
8. Його ж. Вибори до городської думи // Українське слово. – 1917. – Ч. 4, 5, 8.
9. Його ж. Не по дорозі // Українське слово. – 1917. – Серпень. – Ч. 10.
10. Липа Ю. Січ // Українське слово. – 1917. – Ч. 10, 11.

In the article, there is analyzed the journalistic activity of Yvan Lypa by the materials of journal "Ukrainske slovo". The questions of the main publication topics are taken up, which have become reflection of the dynamic public political life of Odessa city and Ukraine in whole.

**Key words:** Ukrainian movement, Ukrainian question, organization, autonomy, federation, centralization, elections, National fund, "Samostiyna Ukraina".

УДК 821.161.2 – 1.09 ЛИПА: 11/14

Шишкова А.Д.

*Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл*

### ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ЮРІЯ ЛИПИ

У статті досліджуються основні чинники формування світогляду Юрія Липи. З'ясовуються психофізичні якості письменника, виявляються індивідуальні концепції його художнього мислення та відтворення буття.

**Ключові слова:** світовідчуття, світорозуміння, світобачення, історіософія, концепція, самоозначення.

Доробок Юрія Липи становить собою сутнісне явище в історії української літератури, філософії та естетичної думки і відкриває перед сучасними дослідниками широкі інтерпретаційні можливості. Його біографія, порівняно з іншими сферами різногранної діяльності (історіософські праці, публіцистика, літературно-критичні статті), вивчена недостатньо і потребує всебічного фахового осмислення.

Щоправда в останні роки пожвавився інтерес науковців до цієї фундаментальної постаті. Серед сучасних публікацій про письменника виокремлюється неабиякою ґрунтовністю стаття М.Ільницького «Не зрікатися своєї душі», у якій досить широко представлено інтерпретацію художньої спадщини Ю.Липи, вирізняючи ключові моменти його поетики. В. Марочкін визначає такі наріжні грані художнього стилю: «Лірика Липи утверджує переваги духовного над матеріальним, пронизана глибокою вірою в Бога; земну любов поет трансформує у всеосяжну, «всесвітню» [13, с. 174].

Нині назріла потреба індивідуально-особистісного виокремлення Ю.Липи, дослідження його творчості в її іманентній сутності. Однак без пізнання світогляду поета, «без розуміння авторових поглядів і переконань, неможливе розкриття його індивідуального світу, що тримається на інтелектуальному й емоційному досвіді особистості» [21, с. 8]. Саме цим і зумовлена актуальність порушеної в статті проблеми, яка ґрунтується на оригінальній історіософсько-релігійній концепції, сутність якої поки що до кінця не з'ясована.

Відстежуємо, що індивідуальну художню модель світу кожного письменника визначають такі дефініції, як «бачення світу», «розуміння речей і подій», «ідеологія», «художні уявлення» тощо [16, с. 118]. Вельми значущу роль при цьому відіграють світоглядні пріоритети, які великою мірою формують сутнісні параметри його естетичної системи. Як справедливо підкреслює Л.Голомб, «простеження світоглядних засад художнього мислення митця набуває наукової результативності передусім у тих випадках, коли певні орієнтири філософської думки накладають свій відбиток на його стиль і образність, лягають в основу його творчості як цілісної системи» [4, с. 215]. Щодо Ю.Липи, то має цілковиту рацію О.Янчук, який з цього приводу зазначає: «Без розуміння авторових поглядів і переконань неможливе розкриття його індивідуального світу, що тримається на інтелектуальному й емоційному досвіді особистості» [21, с. 8]. В іншій своїй статті він пише: «У основі стильових ознак поезії Ю.Липи лежать його світовідчуття й усвідомлення своєї місії на землі, свого призначення. Здійснені письменником історико-психологічні дослідження української минувшини і сучасності стали джерелами його героїчного світогляду, який є внутрішнім стрижнем не лише Липинової поезії, але й характерною особливістю поетики всієї «працької поетичної школи» і «вісниківської квадриги» [20, с. 124].

З багатьох відомих сьогодні джерел біографії письменника достеменно ясно, що у формуванні його світоглядно-естетичних настанов важливу роль зіграла родинна атмосфера. Вивчення біографічного фактора у з'ясуванні сутності феномена поета надзвичайно важливе з кількох причин. З одного боку, як підкреслює Г.Сивокінь, повернення до літературознавчого біографізму необхідне з огляду «на особливі історичні й національно-конкретні обставини, в яких функціонувала українська літературна думка» [15, с. 4]. А з іншого, тут вельми істотними видаються індивідуальні особливості життя і творчості письменника, що їх Б.Криса вкладає у таку лаконічну формулу: «Подвижницька праця виповнює короткий людський вік, а замикає його мученицька смерть» [11, с. 393]. Вивчення творчості Ю.Липи у зв'язку з біографією дає змогу розкрити складну природу його художніх текстів, у яких виразно прокреслюються біографічні реалії.

Майбутній поет виховувався в умовах домінування гуманістичних християнських цінностей та національного духу. Світовідчуття Ю.Липи взагалі неприйнятними були ненависть і насилля. Вихований у сім'ї відомого «тарасівця» Івана Липи, він у своїй творчості наскрізно пропагував високі моральні істини, закликаючи «біль перелить на молитву, що в битві і в мирі триває (вірш «Тюрми і голод, убивства й помори...»).

Іван Липа зіграв визначальну роль у становленні світоглядно-естетичних поглядів та ідеологічних переконань сина, котрий надзвичайно любив батька й завжди рівнявся на нього. Очевидці згадують, що навіть після його смерті (1923) Ю.Липа «продовжував писати батькові листи – такою була духовна потреба зв'язати свої думки і почуття найріднішій людині, яка вже пішла за межу» [1, с. 77]. Про вплив батька на формування національної свідомості й високої духовності, громадянського й мистецького кредо він писав у вірші-присвяті «Батькові»: